

Article Arrival Date
Makale Geliş Tarihi
18.10.2024

Article Published Date
Makale Yayın Tarihi
20.12.2024

SOSYOLOJİNİN DİSİPLİNLERARASI DOĞASI VE TOPLUMSAL DEĞİŞİMİN ANLAŞILMASINDA TAMAMLAYICILIK EKOLÜ: TAMAMLAYICI SOSYOLOJİSİ

THE INTERDISCIPLINARY NATURE OF SOCIOLOGY AND THE
COMPLEMENTARITY SCHOOL IN UNDERSTANDING SOCIAL CHANGE:
COMPLEMENTARY SOCIOLOGY

¹Kadriye ÜZ

¹Bilim Uzmanı, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi,

[ORCID ID: 0000-0001-7805-4656](https://orcid.org/0000-0001-7805-4656)

Özet

Bu çalışma, sosyolojik kuramların mevcut parçalı ve işlevselci yapısına eleştirel bir perspektiften yaklaşarak, Bülent Kara tarafından geliştirilen "Tamamlayıcı Sosyoloji" ekolünü kuramsal ve analitik düzeyde değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Makalenin temel hedefi, sosyolojik düşüncenin çağdaş toplumsal dönüşümleri anlamlandırmada karşılaştığı kuramsal yetersizlikleri gidermek üzere tamamlayıcılık ilkesine dayalı bütüncül bir yaklaşım önermektir. Kara'nın tamamlayıcılık kavramı, klasik bütünlüçlülükten farklı olarak, parçalar arasında hiyerarşi kurmadan karşılıklı anlam birliği tesis etmeyi ve toplumsal olguları ötekileştirmeden analiz etmeyi esas alır. Bu kuramsal çerçeve, disiplinler arası yöntemlerle desteklenerek Covid-19 pandemisi ve dijital dönüşüm gibi kırılma anlarında yaşanan toplumsal dönüşümlerin analizinde uygulanabilirliğini göstermektedir. Pandemi süreci ve teknolojik değişim, birey-toplum ilişkilerinde derin yapısal dönüşümlere yol açmış ve bu bağlamda tamamlayıcı sosyoloji, toplumsal düzenin yeniden inşasında açıklayıcı bir kuram olarak öne çıkmıştır. Ayrıca sosyal iş gücü kavramı ile bireyin toplumsal entegrasyonu ve yeni normatif düzenin oluşumu da bu yaklaşım içinde değerlendirilmiştir. Tamamlayıcı Sosyoloji, yalnızca toplumsal yapının değil bireyin de dönüşümünü analiz eden çok katmanlı bir perspektif sunmakta olup medya, normlar ve kimlik oluşumu gibi alanlarda da açıklayıcı gücünü göstermektedir. Böylece bu makale, Kara'nın öncülüğünde geliştirilen Tamamlayıcı Sosyoloji ekolünü, sosyolojik bilgi üretiminde yenilikçi ve bütüncül bir paradigma olarak konumlandırmaktadır. Tamamlayıcı Sosyoloji, sosyologlara yalnızca mevcut toplumsal yapıları analiz etme olanağı değil, aynı zamanda bu yapılar arasındaki ilişkileri anlamlandırma ve yeni kuramsal açılımlar geliştirme imkânı sunduğu ifade edilebilir. Bu yaklaşım, sosyologları klasik kuramların sınırlandırıcı ikiliklerinden örneğin birey-toplum, mikro-makro, özne-nesne gibi kategorilerden uzaklaştırarak daha esnek, bütüncül ve ilişkisel bir analiz çerçevesine yönlendirir. Tamamlayıcı Sosyoloji, parçalı toplumsal gerçeklikleri tek bir merkezden açıklamaya çalışmak yerine, bu gerçeklikler arasında anlam köprüleri kurmayı ve farklı toplumsal deneyimleri dışlamadan bir arada değerlendirmeyi önermektedir. Böylelikle sosyologlar, yalnızca toplumsal olayları tanımlamakla kalmaz aynı zamanda bu olaylar arasında bağlam yaratma, anlam üretme ve farklılıklar arasında tamamlayıcı bir bakış geliştirme sorumluluğunu da üstlenir. Bu yaklaşım, özellikle hızla değişen dijital çağda, yeni normatif yapılar, kimlik biçimleri, medya etkileri ve sosyal iş gücü dönüşümleri gibi karmaşık toplumsal süreçleri kavramada sosyologlara güçlü bir kuramsal donanım sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tamamlayıcılık, Tamamlayıcı Sosyoloji, Dijitalleşme

Abstract

This study aims to critically evaluate the "Complementary Sociology" school, developed by Bülent Kara, at both theoretical and analytical levels, by approaching the existing fragmented and functionalist structure of sociological theories from a critical perspective. The primary objective of the article is to propose a holistic approach based on the principle of complementarity to address the theoretical inadequacies that sociological thought faces in making sense of contemporary social transformations. Kara's concept of complementarity differs from classical integrationism in that it seeks to establish mutual meaning without creating a hierarchy between parts and aims to analyze social phenomena without othering them. This theoretical framework, supported by interdisciplinary methods, demonstrates its applicability in analyzing social transformations occurring during moments of rupture, such as the Covid-19 pandemic and digital transformation. The pandemic process and technological change have led to deep structural transformations in individual-society relations, and in this context, complementary sociology has emerged as an explanatory theory in the reconstruction of social order. Additionally, the concept of social labor, the integration of the individual into society, and the formation of new normative structures are also evaluated within this approach. Complementary Sociology offers a multilayered perspective that analyzes not only the transformation of social structures but also that of the individual, demonstrating its explanatory power in fields such as media, norms, and identity formation. Thus, this article positions the complementary sociology school, developed under Kara's leadership, as an innovative and holistic paradigm in sociological knowledge production. Complementary Sociology provides sociologists not only with the opportunity to analyze existing social structures but also with the ability to interpret the relationships between these structures and develop new theoretical insights. This approach steers sociologists away from the limiting dualisms of classical theories, such as individual-society, micro-macro, and subject-object, and directs them towards a more flexible, holistic, and relational analytical framework. Complementary Sociology does not attempt to explain fragmented social realities from a single center; rather, it proposes to build meaning bridges between these realities and to consider different social experiences without exclusion. In this way, sociologists not only define social phenomena but also assume the responsibility of creating context, producing meaning, and developing a complementary perspective between differences. This approach, especially in the rapidly changing digital age, provides sociologists with a strong theoretical framework for understanding complex social processes such as new normative structures, identity forms, media influences, and transformations in social labor.

14

Keywords: Complementarity, Complementary Sociology, Digitalization

Giriş

Sosyolojiyi tanımlamak, yalnızca bir kavramsal çerçeve sunmakla sınırlı olmayan aynı zamanda yaşamın, toplumsal ilişkilerin ve bireysel deneyimlerin çok katmanlı doğasına nüfuz etmeyi gerektiren bir çabadır. Sosyoloji, çok sayıda disiplini kapsayan yapısıyla, belirli bir perspektiften açıklanabilir olsa da bu açıklama çoğunlukla eksik kalmaya mahkûmdur. Zira sosyoloji, tekil bir bakış açısıyla kuşatılamayacak ölçüde dinamik ve çok boyutlu bir bilgi alanıdır. Bu bağlamda, sosyolojik düşünme biçimi, yalnızca yüzeydeki olguları değil, onların ardındaki yapısal, kültürel ve tarihsel vb. dinamikleri de analiz etmeyi zorunlu kılmaktadır. Ayrıca diyalektik yaklaşımlar, birey ile toplum arasındaki karşılıklı etkileşimi, indirgemeci olmayan bir perspektiften değerlendirme imkânı sunmaktadır. Birey ya da toplumu etkileyen herhangi bir unsurun, yalnızca bireysel düzeyde değil, aynı zamanda makro-toplumsal çıktılar üretmesi, sosyolojinin neden bütünsel bir analiz gerektirdiğini açıkça ortaya koymaktadır.

Kültürel normlardan ekonomik yapılara, politik ideolojilerden gündelik yaşam pratiklerine kadar birçok etken, birey ve toplum arasındaki ilişkiyi sürekli olarak yeniden şekillendirmektedir. Dolayısıyla ortaya disiplinlerarası bir yapı çıkmaktadır.

Sosyoloji, disiplinlerarası yapısı ve bireyin yaşamının tüm alanlarına nüfuz eden doğasıyla hem kapsamlı hem de karmaşık bir bilimsel alan olarak öne çıkmaktadır. Edebiyat sosyolojisi, müzik sosyolojisi, film sosyolojisi ve siyasal sosyoloji gibi alt disiplinler, sosyolojinin yalnızca çok boyutlu yapısını değil, aynı zamanda farklı toplumsal fenomenleri açıklama kapasitesini de gözler önüne sermektedir. Bu çok yönlülük, kimi zaman kuramsal belirsizliklere ve analitik bir kaosa yol açsa da aslında sosyolojinin doğasında bulunan çoğulluk ve çok katmanlılık bu durumu anlamlı kılmaktadır. Özellikle Sanayi Devrimi sonrasında toplumsal yapıda meydana gelen radikal dönüşümler, yeni toplumsal argümanların ortaya çıkmasına ve sosyal düzenin yeniden tanımlanmasına yol açmıştır. Bu bağlamda sosyolojik analiz yalnızca olguların betimlenmesiyle sınırlı kalmamaktadır. Aynı zamanda bu dönüşüm süreçlerinin teorik temellere oturtularak açıklanmasını da zorunlu kılmaktadır. Durkheim'dan Weber'e, Marx'tan Simmel'e kadar birçok kurucu teorisyenin toplumsal değişimi anlamlandırma çabaları, sosyolojinin teorik altyapısının neden bu denli önemli olduğunu gösterir niteliktedir. Dolayısıyla sosyolojinin disiplinlerarası niteliği yalnızca bir çeşitlilik unsuru olarak değil aynı zamanda değişen toplumsal yapının kavramsallaştırılması için gerekli olan teorik esnekliğin de bir göstergesidir. Toplumsal gerçekliğin dinamik yapısı, sabit modellerle açıklanamayacak ölçüde akışkandır. Bu nedenle sosyolojik düşünme biçimi, değişimi kabul eden ve bu değişimi anlamlandırmaya yönelik tamamlayıcı, çoğulcu ve eleştirel perspektifler geliştiren bir yaklaşımı zorunlu kılmaktadır ki bu noktada Tamamlayıcı Sosyoloji ekolüne muhtaç olma durumu açığa çıkmaktadır. Bu bağlamda, Tamamlayıcı Sosyoloji ekolü önemli bir kuramsal çerçeve sunmaktadır. Söz konusu ekolün kurucusu olan Bülent Kara'nın görüşleri, çalışmanın temel dayanak noktasını oluşturmaktadır. Bu çalışma, Kara'nın geliştirdiği Tamamlayıcı Sosyoloji ekolü doğrultusunda belirli bir konuya ilişkin kapsamlı bir analiz sunmayı hedeflemektedir.

Tamamlayıcı Sosyoloji, mevcut sosyolojik ekollerin bir arada var olabildiğini mümkün kılan ve bu ekollerin disiplinler arası bir çerçevede ele alındığında daha anlamlı hale gelmesini sağlayan bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir. Bu yaklaşımın temelinde yer alan **sosyal sistem**, dinamik bir yapıya sahip olması nedeniyle sürekli olarak yeniden tanımlanma ve açıklanma ihtiyacı duymaktadır. Bu bağlamda, Bülent Kara'nın ele aldığı **Covid-19 pandemisi** ile **dijital dönüşüm sürecinde değişen sosyal iş gücü** gibi örnek olaylar, Tamamlayıcı Sosyoloji perspektifinden değerlendirilmeye elverişli örnekler sunmaktadır. Söz konusu çalışmada, bu iki olgu üzerinden hareketle Tamamlayıcı Sosyolojinin kuramsal temelleri açıklanmış ve bu yaklaşımın analitik değeri ortaya konmuştur. Sonuç olarak bu çalışmanın temel amacı, Bülent Kara'nın "Tamamlayıcı Sosyoloji" yaklaşımını tarama modeli kapsamında ele alarak, kuramsal ve analitik düzeyde derinlemesine bir çözümleme sunmaktır.

1. Tamamlayıcı Sosyolojinin Kavramsal İnşası ve Toplumsal İşlevi

Tamamlayıcılık, birden fazla olgunun bir arada ele alınarak birbirini bütünlemesi durumu olarak tanımlanabilir. Bu tanım, Kara'nın da ifade ettiği üzere sosyolojik yaklaşımlar açısından dikkate değer bir çerçeve sunmaktadır. *"Tamamlayıcılık öyle bir şeydir ki; eksik olanın kıyası ile elde edilebilecek ölçümlerin idealizesidir"* (Kara, 2020:28). Ayrıca tamamlayıcılık kavramı, bütünleyicilikten daha kapsayıcı ve derinlikli bir yaklaşımı ifade etmektedir. Bütünleyicilikte eksiklik temel varsayım olarak kabul edilirken, bu eksikliğin giderilme süreci çoğu zaman çatışma, ayrışma ve ötekileştirme yoluyla gerçekleşmektedir. Oysa tamamlayıcılık, kavramlar ve olgular arasında karşılıklı bir uyum ve anlam birliği kurar ve böylece sosyolojik sorunlar ve ilişkiler, ötekileştirmeye başvurmadan, karşılıklı tamamlayıcılık temelinde yeniden inşa edilebilir (Kara, 2020:2). Bu durum, özellikle sosyoloji

disiplini içinde belirgin bir biçimde gözlemlenmektedir. Sosyoloji, toplumsal yaşamın hemen her alanını kapsayan kapsamlı ve disiplinler arası nitelik taşıyan bir bilim dalı olma özelliği göstermektedir. Toplumun yapısında yer alan din, kültür, değerler, hukuk ve siyaset gibi temel olgular sosyolojinin doğrudan ilgi alanına girmektedir. Bununla birlikte, müzik, edebiyat, sinema gibi kültürel ve sanatsal alanlar da sosyolojik analiz kapsamında değerlendirilebilmektedir. Bu geniş kapsayıcılık, sosyoloji disiplininin farklı bilgi alanlarıyla etkileşim içinde olmasını ve çok boyutlu bir yaklaşımla ele alınmasını gerekli kılmaktadır. Tam da bu noktada, farklı disiplinler arası yaklaşımları bir araya getirerek bütüncül bir perspektif sunmayı amaçlayan Tamamlayıcı Sosyoloji kavramı önem kazanmaktadır. Bu yaklaşım, sosyolojinin çok yönlü doğasını yansıtan bir çerçeve sunarak, çeşitli toplumsal olguların birbirini tamamlayan yönlerini açıklamaya olanak tanımaktadır.

Tamamlayıcılık, bireylerin gündelik yaşamlarında kurdukları imgelem ve eylemlerin, toplumsal yapının bütünlüğü içerisinde anlam kazanmasını sağlayan temel bir ilkedir. Sosyolojik olarak tamamlayıcılık, bireyin sosyal rollerin, normların ve yapısal düzenlemelerin birbirinden ayrı ama anlamlı parçalardan oluşan bir yapboz gibi bir araya gelerek bir bütün oluşturduğu fikrine dayanır. Bu kavram, parçaların tek başına incelenmesiyle ulaşılamayan bütünsel anlamın, ilişkisel bir perspektifle ortaya konması gerektiğini savunur. Parça, ancak bütünle ilişkisi üzerinden anlam kazanır. Dolayısıyla Toplumsal rollerin ne olduğu ile ne olması gerektiği arasındaki fark, ancak bu tamamlayıcı anlayışla kavranabilir (Kara, 2020:25).

Toplumun kırılma anlarında, sosyal sistemin yeniden anlamlandırılmasına yönelik ortaya çıkan ihtiyaçlar doğrultusunda Tamamlayıcı Sosyoloji, bu boşluğu kapatıcı bir işlev üstlendiğini ifade etmek mümkündür. Sosyal sistemin dinamik ve değişken yapısı, toplumsal yapıda sürekli dönüşümlere yol açmakta olup bu dönüşümler ise sistemde açıklanmaya ve tamamlanmaya muhtaç alanlar doğurmaktadır. Bu bağlamda, Tamamlayıcı Sosyoloji, sosyal sistemde oluşan boşlukların teorik ve analitik düzeyde giderilmesine katkı sağlayan bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir. Özellikle dijitalleşme süreci ve Covid-19 pandemisi, bu tür dönüşümlerin ve kırılmaların somut örnekleri olarak öne çıkmaktadır ve toplumsal yapıda meydana gelen değişimleri anlamlandırma çabalarında Tamamlayıcı Sosyolojinin önemini gözler önüne sermektedir. Her iki olgu da sosyal sistemin işleyişinde yeni tanımlamalara, ilişki biçimlerine ve yapısal dönüşümlere zemin hazırlamıştır. Bu bağlamda Tamamlayıcı Sosyolojik yaklaşımın uygulanabilirliğini ve açıklayıcılığını güçlendirmiştir.

Kara'nın da ifade ettiği üzere sosyolojik açıdan bakıldığında, sosyolojinin temel sorunu tamamlayıcılıktır ve artık olayları Tamamlayıcı Sosyoloji perspektifiyle ele alma zamanı gelmiştir. Mevcut kriz, bu yeni yaklaşım için bir fırsat yaratmıştır. Sosyolojinin konusu, amacı ve sınırları, yeni toplumsal ağ yapısına göre yeniden şekillendirilmelidir. Bu bağlamda, asıl mesele "sosyolojik olabilmek için ne yapılmalı?" sorusuna anlam kazandırmaktır. Sosyolojinin alt dalları bu sorunu parçalara ayırarak anlamdan uzaklaştırmaktadır ve bu da sosyal mesafe kavramında karşılık bulmaktadır. Sosyoloji, insan ve toplumların ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik örgütlenme ve ilişki biçimlerini anlamlandırmak istese de bunu başarmada zorluklar yaşanmaktadır (Kara, 2020:23). Yaşanan kriz hem mevcut sorunları derinleştiriyor hem de sosyolojinin temel problemini gün yüzüne çıkarıyor. Eğer sosyolojik bakış açısı "tamamlayıcılık" ilkesine dayanmazsa, bireyler ve toplumlar arasındaki ilişkiler eksik, yanlış veya uyumsuz olarak değerlendirilebilir. Bu durumda farklılıkları bir eksiklik gibi değil, birbirini tamamlayan unsurlar olarak görmek gerekir. Aksi takdirde, sosyal ilişkileri ve sosyalleşmeyi yeniden anlamlandırmakta ciddi zorluklar yaşanacaktır (Kara, 2020:24). Dolayısıyla sosyolojinin temel sorunlarından biri tamamlayıcılık ilkesinden uzaklaşmasıdır. Sosyolojik alt dalların parçalı yapısı, toplumsal ilişkilerin bütüncül bir şekilde analiz edilmesini güçleştirmekte; bu da özellikle kriz dönemlerinde teorik ve metodolojik yetersizliklere yol açmaktadır. Bu bağlamda, Tamamlayıcı Sosyoloji, yalnızca farklı bilgi alanlarını bir araya

getirmekle kalmayıp aynı zamanda toplumsal gerçekliğin çok katmanlı yapısını anlamlandırmak için yeni bir paradigma önerisi sunmaktadır.

Tamamlayıcı Sosyoloji yaklaşımının açıklanmasında, teknolojinin yeni sosyalleşme ve etkileşim biçimlerinin oluşumundaki belirleyici rolü dikkat çekici bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Teknolojik dönüşüm, bireylerin ve toplulukların ilişki kurma biçimlerini dönüştürmekle kalmamakta, aynı zamanda iş gücü tanımlarını da yeniden şekillendirmektedir. Bu bağlamda, teknolojiyle uyumlu, daha esnek ve sosyal ilişkilere dayalı bir iş gücü anlayışı ortaya çıkmış ve bu yeni paradigma, “sosyal iş gücü” kavramı ile ifade edilmeye çalışılmıştır (Kara, 2020:35). 2019’dan itibaren küresel ölçekte yaşanan Covid-19 pandemisi yalnızca sağlık alanında değil, bireylerden toplumlara kadar tüm sosyal yapılar üzerinde derin etkiler yaratmıştır. Her ne kadar krizin ilk bakışta sağlık temelli olduğu düşünülse de esas itibarıyla toplumsal yapıların ve ilişkilerin dönüşümü, bu sürecin en belirgin ve kalıcı etkilerinden biri olarak öne çıkmaktadır. Bu dönüşüm, gelecekte nasıl bir toplum modeliyle karşılaşılacağına dair belirsizlikleri artırmış; mevcut toplumsal bilgilerle geleceği öngörme ve inşa etme kapasitesini zorlaştırmıştır (Kara, 2020:6). Tüm bu gelişmeler, sosyoloji disiplinine olan ihtiyacı daha da görünür kılmakta ve mevcut yaklaşımların ötesine geçerek, daha kapsayıcı ve açıklayıcı nitelikteki yeni sosyolojik paradigmaların geliştirilmesini gerekli kılmaktadır. Bu noktada Tamamlayıcı Sosyoloji, çok boyutlu değişim süreçlerini anlamlandırmada güçlü bir kuramsal çerçeve sunma potansiyeline sahiptir.

Bir dipnot olarak belirtilmesi gereken önemli bir nokta, Kara’nın Tamamlayıcı Sosyoloji ekolünü açıklarken, tamamlayıcılık kavramını temel alarak ve toplumun en temel yapı taşı olan aileyi ele almış olmasıdır. Bu yaklaşım, söz konusu ekolün sosyolojik çerçevede geniş bir yelpazeye sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Kara, ailenin temel işlevi, neslin devamını sağlamakla birlikte, bu işlevin yerine getirilmesi, aile içindeki kuralların ve işlevlerin esnek bir şekilde şekillenmesine bağlı olduğunu ifade etmektedir. Ailenin sürekliliği, kültürün katılığı değil, tamamlayıcılığın esnek ve uyumlu ilkeleriyle sağlanmaktadır (Kara, 2021:10). Bu bağlamda, ailedeki her bir unsur birbirini tamamlayarak, toplumsal yapının sürekliliğini ve anlamını destekler. Ailenin gücü ve sürdürülebilirliği, bu tamamlayıcı ilişkiyi içeren dinamiklerle şekillenir.

Sonuç olarak Bülent Kara’nın Tamamlayıcı Sosyoloji ekolü, sosyolojinin temel ilkelerini referans alarak, toplumsal yapının çeşitli katmanlarında gizil halde bulunan belirsizlikleri ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Bu ekol, söz konusu belirsizliklerin yalnızca toplumsal bir gerçeklik olarak var olmadığını, aynı zamanda bu gerçekliğin bireyler ve gruplar nezdinde belirli bir kabul ve karşılık bulduğunu savunmaktadır. Böylece Tamamlayıcı Sosyoloji, toplumun dinamiklerini yalnızca açıklamakla kalmayıp, bu dinamikleri anlamlandıran ve onları bütüncül bir çerçevede değerlendiren alternatif bir kuramsal yaklaşım sunmaktadır.

2. COVID-19, Sosyal Yapı ve Birey: Tamamlayıcı Sosyolojik Bir Yaklaşım

Covid-19 gibi küresel ölçekte etkili olan olağanüstü durumlar, birey ve toplum düzeyinde çok katmanlı dönüşümleri beraberinde getirmiş ve bu dönüşümlerin anlamlandırılması sürecinde sosyoloji, açıklayıcı bir disiplin olarak ön plana çıkmıştır. Söz konusu kriz, sosyolojik analizlerde yeni bir araştırma ekseninin doğmasına zemin hazırlamış; bu bağlamda, Covid-19’un toplumsal yapılar üzerindeki belirleyici etkisinin sosyolojik kuramlarla ele alınması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Ne var ki, mevcut kuramsal yaklaşımlar ve yerleşik sosyolojik tanımlamalar, bu denli kapsamlı ve daha önce benzeri yaşanmamış bir toplumsal kırılmayı açıklamada yetersiz kalmaktadır. Bu kuramsal boşluk, Tamamlayıcı Sosyoloji yaklaşımının gerekliliğini gündeme getirmektedir. Zira Tamamlayıcı Sosyoloji, klasik paradigmaların ötesine geçerek farklı disiplinlerden beslenen, çok boyutlu ve esnek bir analiz çerçevesi

sunmayı hedeflemektedir. Toplumsal gerçekliğin dinamik doğasını kavramada, özellikle de kriz anlarında ortaya çıkan açıklama eksikliklerinin giderilmesinde, tamamlayıcı bir sosyolojik bakış açısına duyulan ihtiyaç açıkça hissedilmektedir.

Covid-19 pandemisi, yalnızca küresel bir sağlık sorunu olmanın ötesine geçerek, toplumsal yapıların kırılganlıklarını gözler önüne seren ve birey-toplum ilişkilerinde köklü değişimlere neden olan tarihsel bir dönüm noktası hâline gelmiştir. Bu süreç, sosyolojinin geleneksel kuramsal çerçevelerinin mevcut toplumsal dönüşümleri açıklamakta yetersiz kaldığını ortaya koymaktadır. Toplumsal olayların yalnızca işlevsel yönleriyle ele alınmasının, analitik düzeyde önemli eksiklikler barındırdığını göstermektedir. Bu bağlamda, tamamlayıcılık ilkesi, pandemiyle birlikte dönüşen sosyal yapıları anlamlandırmada temel bir yaklaşım olarak öne çıkmaktadır. Özellikle sosyal izolasyon, fiziksel mesafe ve dijitalleşen etkileşim biçimleri gibi pandemiyle ortaya çıkan yeni sosyal koşullar, bireyin toplumsal bağlarını kesintiye uğratmış ve bu durum, sosyal sistemde yapısal boşluklar ve anlamlandırma güçlükleri doğurmuştur (Kara, 2020:). Söz konusu eksikliklerin analiz edilebilmesi ve sosyolojik düzlemde telafi edilebilmesi, yalnızca bütüncül ve tamamlayıcı bir yaklaşımla mümkün görünmektedir.

Pandemi süreci, sosyolojik düşüncenin epistemolojik ve kuramsal temellerini yeniden gözden geçirmeyi zorunlu kılmıştır. Thomas S. Kuhn'un paradigma değişimi kuramı çerçevesinde değerlendirildiğinde, klasik sosyolojik yaklaşımların çağdaş, çok katmanlı ve hızla değişen toplumsal olguları açıklamada yetersiz kaldığı görülmektedir (Kuhn, 1970:98). Bu noktada Tamamlayıcı Sosyoloji, yalnızca toplumsal olguların mevcut hâllerini betimlemekle kalmayıp, aynı zamanda bu olguların eksik yönlerini diğer toplumsal bileşenlerle ilişkilendirerek bütünsel bir anlam üretmeyi amaçlamaktadır. Pandemiyle birlikte sosyal ilişkiler, örgütlenme biçimleri, normatif yapılar ve kültürel değerler ya parçalanmış ya da ciddi dönüşümler geçirmiştir. Bu durum, yeni toplumsal düzenin tamamlayıcılık temelinde yeniden inşa edilmesini zorunlu kılmaktadır (Kara, 2020:). Zira parçalı ve kopuk toplumsal yapılar, kendi başlarına anlamlı bir bütün oluşturamaz. Ancak bu unsurlar arasındaki ilişkilerin tamamlayıcı bir çerçeve içinde ele alınmasıyla sosyolojik olarak anlamlı ve işlevsel bir yapı kurulabilir. Bu bağlamda Tamamlayıcı Sosyolojinin ne kadar elzem olduğunu ifade etmek mümkündür.

Covid-19 bireylerde yalnızca sağlık temelli bir kaygı yaratmakla kalmamış, aynı zamanda küresel ölçekte ekonomik yavaşlama, toplumsal sorunlarda artış ve yaşam pratiklerinde köklü değişimlere neden olmuştur. Bu süreçte ortaya çıkan “yeni dünya düzeni” ve “yeni normal” kavramları, toplumların maske kullanımı, fiziksel mesafe ve hijyen gibi kurallara dayalı yeni yaşam tarzlarına uyum sağlama zorunluluğunu beraberinde getirmiştir. Toplumsal uyumun sağlanması sürecinde, çok katmanlı değişimlerin bir arada değerlendirilmesini mümkün kılan tamamlayıcılık yaklaşımı önemli bir analitik çerçeve sunmaktadır. Salgın, alışılmış sosyal normların geçerliliğini sorgulatmış olup bireylerin ve toplulukların mevcut yaşam biçimlerinin dışında yeni ilişki ve davranış kalıpları geliştirmelerini zorunlu kılmıştır (Kara, 2020:8). Covid-19 süreci, toplumda artan belirsizlikle birlikte insan türü içinde ve diğer türler arasında bir tür doğal ayıklanma etkisi yaratmıştır. Bilim ve teknoloji aracılığıyla kendini koruyan insan, aynı zamanda kırılgan grupları dışlayan bir konuma gelmiştir. Bu bağlamda Kuhn, Lamarck, Darwin, Tulmin'e göre Covid-19 ve tamamlayıcılığı ilişkilendirirken kalıcı olanın “en kuvvetli en uyum sağlayan” olduğunu vurgulamış, çeşitli etkenlere bağlı değişmeyi ve ilerlemeyi olgusal bir tamamlayıcılık unsuru olarak değerlendirilmektedir (Kara, 2020:11). Bu durum, güçlü olanın uyum sağlayarak kalıcılığını sürdürdüğünü vurgulayan kuramsal yaklaşımlarla ilişkilendirilebilir ve tamamlayıcı sosyolojik bir perspektiften değerlendirilebilir.

Pandemi süreciyle birlikte insan merkezli düşünme biçiminin sınırları daha görünür hâle gelirken, çevre merkezli bir anlayışın önem kazandığı gözlemlenmiştir. Küresel kentlerde, insan faaliyetlerinin azalmasına bağlı olarak doğa ile ilgili göstergelerin artması —örneğin deniz canlılarının yaşam alanlarında tekrar görünmesi ya da nadir türlerin ortaya çıkması—

toplum ile doğa arasındaki karşılıklı etkileşim ve tamamlayıcılığı yeniden gündeme taşımıştır. Bu gelişmeler, ekolojik dengeye dair farkındalığı güçlendirmiş ve doğanın insan yaşamındaki bütünleyici rolünü daha açık şekilde ortaya koymuştur. Öte yandan pandemi koşullarının yarattığı belirsizlik ortamı, toplumsal risk algısını derinleştirmiştir. Bu süreçte, toplumsal düzeyde bazı grupların —örneğin yaşlılar, kronik hastalığı bulunanlar veya sosyoekonomik olarak dezavantajlı kesimler— daha fazla etkilenmesi, insan toplumu içinde belirli bir ayıklanma sürecinin yaşandığını düşündürmektedir. İnsan türü, bilimsel ve teknolojik olanaklardan yararlanarak kendi varlığını koruma ve sürdürme kapasitesini artırırken, aynı zamanda bu üstünlük çabası diğer canlı türlerini ve kırılgan insan gruplarını dışlayıcı ya da zayıflatıcı bir konuma sürüklemiştir (Kara, 2020:10-11). Bu çerçevede pandemi yalnızca tür içi eşitsizlikleri değil, insan ve diğer türler arasındaki ilişkilerde de bir tür doğrudan ya da dolaylı ayıklanma sürecini tetiklemiş görünmektedir.

3. Teknolojik Dönüşümün Tamamlayıcı Sosyoloji Perspektifinden Analizi

Teknolojinin derinlikli yapısı, toplumu da etkileyerek farklı düzlemlerde kendini var eden bir olgu hâline gelmiştir. Özellikle bilgi ve iletişim araçları gibi teknolojik unsurlar, toplumun temel yapı taşlarını oluşturan değerleri bireysel düzeyde dönüştürmekle kalmamış, aynı zamanda bu değerler arasındaki ilişkilerin de yeniden şekillenmesine neden olmuştur (Hansen, 2023:112). Bu dönüşüm yalnızca yeni kavramların ve anlamların ortaya çıkmasına zemin hazırlamakla kalmamış, aynı zamanda toplumsal yapının bütüncül işleyişinde tamamlayıcılığın önemini de açıkça ortaya koymuştur. Nitekim teknoloji merkeze alındığında ve toplumla ilişkisi anlamlandırılmaya çalışıldığında, bu ilişkinin anlaşılabilirliği için tamamlayıcı unsurlara ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Toplumun çok boyutlu yapısı ise bu gereksinimi daha görünür kılmakta ve teknolojik dönüşümle birlikte toplumsal yapıdaki değişimin çok katmanlı doğasını gözler önüne sermektedir.

Modern toplumların hız, akışkanlık ve belirsizlik içeren yapıları, sosyolojik çözümlemelerde parçalı bilgi üretimini yetersiz kılmakta (Bauman, 2020:56), bu nedenle tamamlayıcılığa dayalı bütüncül bir yaklaşım zorunlu hale gelmektedir. Kara'ya tamamlayıcılık ilkesi, modernizm ve postmodernizmi birbirinden keskin sınırlarla ayırmak yerine, toplumsal gelişmeler bağlamında anlamlandırarak birlikte ele almayı mümkün kılar. Modern toplum yapısında sıkışan birey ile postmodern özgürlük arayışındaki birey, çatışmak yerine birbirini tamamlayan unsurlar olarak değerlendirilmelidir. Toplum ve birey arasındaki bu karşılıklı tamamlayıcılık, sosyolojik hedeflere ulaşmada bütüncül bir yaklaşım sunar. Bu anlayışta, toplumsal yapının tüm bileşenleri karşılıklı olarak hem birbirini tamamlar hem de anlam kazandırır (Kara, 2020:2). Aynı zamanda tamamlayıcılık teknolojik gelişmelerin toplumsal etkilerini de bütünleyici bir şekilde analiz etmeyi gerektirir. Örneğin uzaktan eğitimin örgün eğitimi tamamlayıcı olması gibi, dijital teknolojiler de insan-doğa-toplum ilişkisinde bir denge kurmalıdır. Bu yaklaşım, merkezî iletişim araçlarının bireyi şekillendirme ve denetleme gücüne karşı, bireyin öznel anlam üretim süreçlerini özgürleştirici bir şekilde yeniden kurma çabasıdır. Modern sistemin birey üzerinde kurduğu baskıya karşı Tamamlayıcı Sosyoloji, bireyin gerçekliğini yeniden tesis etme ve sosyal kontrolü anlamlandırma arayışındır (Kara, 2020:4). Tamamlayıcı Sosyoloji şimdiye dek daha çok toplumsal yapının ve ilişkilerin anlamlandırılmasına odaklanmış olsa da bireyin yeni toplumsal düzende geçirdiği dönüşümler de bu yaklaşımın kapsamına dahil edilmeye başlanmıştır. Bu bağlamda, bireyin değişen sistem içerisinde konumlanması ve yeni düzene uyum sağlaması süreci, Tamamlayıcı Sosyolojinin analiz alanlarından biri hâline gelmektedir. Dolayısıyla, yalnızca toplumu değil bireyi de merkeze alan bir anlayışla, Tamamlayıcı Sosyoloji toplumsal dönüşümlerin bireysel yansımalarını açıklamada önemli bir çerçeve sunmaktadır.

Tamamlayıcı Sosyoloji doğrudan medyaya da atıfta bulunur ve normların dönüşümü, sosyal ilişkilerin normalleşmesi ve medyanın toplum üzerindeki etkilerinin bilimsel bir zeminde

değerlendirilmesini amaçlar. Medyanın içerik üretimi üzerindeki iktidar ilişkileri, sosyal gerçekliğin şekillenmesine doğrudan etki ederken Tamamlayıcı Sosyoloji, bu ilişkileri açıklamada araçsal değil, yapısal bir çerçeve sunmaktadır. Dolayısıyla Tamamlayıcı Sosyoloji, sosyolojik analizde birey, toplum ve medya arasındaki dinamik ilişkiyi bütüncül biçimde ele alarak, yeni bir bilimsel anlayış geliştirme çabasıdır (Kara, 2022:1-2). Sonuç olarak tamamlayıcılık, toplumsal yapının parçaları arasındaki ilişkiselliği ve bireyin eylemleriyle bu yapıya katılımını anlamlı hale getirmektedir. Toplumun değişen yapısal dinamiklerini kavrayabilmek, normların ve rollerin dönüşümünü anlamlandırabilmek için tamamlayıcı bir sosyolojik perspektif geliştirmek gereklidir. Bu yaklaşım, yalnızca bireyi değil, aynı zamanda toplumun bütünü, doğayla olan ilişkisini, üretim ilişkilerini, teknolojiyi ve iletişimi de içine alan çok katmanlı bir analiz çerçevesi sunmaktadır.

Sosyolojik açıdan normların oluşumu, tamamlayıcılık ilkesiyle yakından ilişkilidir; zira toplumsal normlar yalnızca dışsal dayatmalarla değil, bireyin akıl ve duygular yoluyla içselleştirdiği davranış kalıplarıyla şekillenir. Normların zaman içerisinde değişime uğraması, bireylerin yeniden sosyalleşmesini ve kendilerini yeni toplumsal düzene uyarlamalarını gerekli kılar. İlişkisel sosyolojide de vurgulandığı üzere, birey yalnızca toplumsal ilişkiler ve roller bağlamında anlam kazanır. Bu çerçevede popüler kültürün etkisiyle bireyin toplumsal konumlanışında önemli bir dönüşüm yaşandığı gözlemlenmektedir. Geleneksel esas-sosyal kimliğinden uzaklaşan birey, giderek sanal-sosyal bir kimlik yapısına yönelmiştir. Bu dönüşüm, bireysel özgürlüklerin niteliğini ve sınırlarını yeniden sorgulama gerekliliğini doğurmuştur. Medya, sosyal medya ve diğer kitlesel iletişim araçları, birey üzerinde tek tipleştirici ve denetleyici bir işlev üstlenmektedir. Böylece, bilişim toplumu giderek gözetim toplumuna evrilmektedir. Bu süreçte bireyler, sürekli izlendiklerinin farkında olarak kendi davranışlarını kontrol altında tutmak zorunda kalmaktadır. Böylece modern bir panoptikon düzeni inşa edilmektedir. Sosyal medya aracılığıyla dolaşıma sokulan hegemonik kültür, farklı düşünme biçimlerini bastırmakta ve küresel ölçekte kültürel tek tipleşmeyi teşvik etmektedir. Hegemonya artık yalnızca devlete özgü bir güç yapısı olmaktan çıkarak, küresel ölçekte işleyen ve bireyler üzerindeki etkisini medya yoluyla sürdüren çok katmanlı bir yapıya dönüşmüştür (Kara, 2020:5). Tamamlayıcı Sosyoloji, bireyin değişen toplumsal yapılar karşısında yeniden konumlanma ve anlam üretme süreçlerine odaklanarak, normların ve kimliklerin dönüşümünü analiz etme imkânı sunmaktadır. Popüler kültürün ve dijital medyanın etkisiyle bireyin esas-sosyal kimliğinden sanal-sosyal kimliğe geçişi, bu sosyolojik yaklaşımın ele aldığı tamamlanma ve uyum süreçlerine örnek teşkil eder. Böylece Tamamlayıcı Sosyoloji, bireyin küresel hegemonya, gözetim ve medya etkisi altındaki yeni toplumsal koşullarda nasıl varlık gösterdiğini anlamlandırmada önemli bir kuramsal araç hâline gelmektedir.

4. Sosyal İşgücü Üzerinden Tamamlayıcı Sosyolojiyi Düşünmek

Toplumsal yapının dönüşümüyle birlikte iş gücünün tanımı ve nitelikleri de yeniden şekillenmekte ve bu durum, dinamik ve dönüşümsel bir düzenlemeyi beraberinde getirmektedir. Geleneksel iş gücü tanımları, sanayi toplumunun üretim ilişkileri doğrultusunda şekillenmiş mavi yakalı, beyaz yakalı ve gri yakalı gibi kategorilerle emeğin sınıfsal ve işlevsel ayrımlarını sembolize etmiştir. Ancak günümüz toplumlarının karşı karşıya kaldığı sosyolojik dönüşümler bu tanımları yetersiz kılmakta ve iş gücünün yeniden tanımlanmasını zorunlu hale getirmektedir. Bu bağlamda öne çıkan “sosyal iş gücü” kavramı, yalnızca üretim ekonomisinin parçası olan bir iş gücünü değil, bireyin toplumsal entegrasyonunu sağlayan, onu yeniden sosyalleştiren ve toplumsal ilişkileri tamamlayan bir emek biçimini ifade etmektedir. Bu bağlamda sosyal iş gücü, modern toplumlarda yaşanan yabancılaşma, bireyselleşme ve teknolojik izolasyon gibi olguların yarattığı sosyal boşlukları doldurmak adına, tamamlayıcı bir işleve sahip olduğu ifade edilebilir (Kara, 2020:34). Teknolojinin ortaya çıkardığı belirsizlik süreci, toplumların dinamik yapısı üzerinde kaotik etkiler yaratabilecek bir potansiyele sahiptir.

Bu kaotik durumun giderilmesi ya da en aza indirilmesi, Tamamlayıcı Sosyoloji perspektifiyle mümkün hale gelebilir.

Tamamlayıcı Sosyoloji, mevcut toplumsal yapıların eksik ya da işlevsiz yönlerini yalnızca açıklamakla kalmayıp, onları anlamaya ve yeniden yapılandırmaya çalışan bir yaklaşımdır. Bu çerçevede sosyal iş gücü, Tamamlayıcı Sosyolojinin hem konusu hem de aracı olarak önem kazanır. Özellikle teknolojik gelişmelerin bireyin toplumsal bağlarını zayıflattığı, dijitalleşmenin bireyi içine kapattığı bir dünyada, sosyal iş gücü bireyin yeniden toplumsal bir varlık olarak inşasını mümkün kılan bir güç haline gelmektedir. Burada sosyoloğun rolü, yalnızca gözlemleyen değil aynı zamanda yeni toplumsal formasyonları tanımlayan, inşa eden ve yönlendiren bir aktör rolündedir. Sosyolog bu süreçte, Tamamlayıcı Sosyolojinin ilkeleri doğrultusunda bireyin sosyalleşmesini sağlayacak yapılar kurarak, toplumun yeniden üretimine katkı sunar (Kara, 2020:35). Sosyologların, sosyal iş gücü ve Tamamlayıcı Sosyoloji çerçevesinde bilimsel açıdan elverişli bir niteliğe sahip olmaları, dijital dönüşüm sürecindeki toplumda ortaya çıkan yeni sosyal iş gücünün tümevarım ve tümdengelimsel yönlerini belirlemelerine ve bu yapıyı bireylere sunmalarına olanak tanımaktadır. Bu bağlamda, Tamamlayıcı Sosyoloji ekolü çerçevesinde sosyologlar, toplumun dinamiklerine göre sosyal iş gücünü yönlendiren aktörler olarak değerlendirilmelidir.

Sosyal iş gücünün tamamlayıcılık ilişkisi, aynı zamanda birey ve toplum etkileşiminin yeniden düzenlenmesi anlamına gelmektedir. Bu emek biçimi, yalnızca ekonomik değildir aynı zamanda kültürel, sosyal ve psikolojik sermaye üretimi açısından da işlevseldir. Sosyal medya, dijital platformlar gibi mecralarda üretilen her türlü fayda temelli, iyilik odaklı ve yön gösterici içerik, bireyin toplumsal işlevini yeniden kazanmasına katkı sağlarken, bu eylemler birer tamamlayıcı sosyal üretim olarak değerlendirilebilir. Sosyal iş gücü, bireyin günlük yaşam pratiklerinde ortaya çıkan sosyal boşlukları doldurarak hem kendisinin hem de toplumun ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik anlamlı bir üretim süreci başlatmaktadır. Böylece sosyal iş gücü yalnızca bir meslek formu değil, aynı zamanda toplumsal dengeyi kuran, normatif yapıyı destekleyen ve kolektif bilinci yeniden inşa eden tamamlayıcı bir araç haline gelir (Kara, 2020:35-36).

Sonuç olarak iş gücü ile tamamlayıcılık arasında kurulan ilişki, sosyolojinin günümüzdeki en önemli kuramsal açılımlarından birini temsil ettiği ifade edilebilir. Bu ilişki, klasik üretim ve emek döngüsünün ötesine geçerek, bireyin toplumsal yaşama yeniden entegre edilmesini sağlayan, eksik kalan toplumsal bağları tamamlayan ve anlamlı bir sosyal bütünlük inşa eden yeni bir paradigma ortaya koymaktadır. Bu bağlamda sosyal iş gücünün varlığı, bireyin yalnızca ekonomik üretkenliği üzerinden değil, toplumsal faydaya olan çok boyutlu katkılarıyla değerlendirilmesini mümkün kılar. Tamamlayıcı Sosyoloji ise söz konusu süreci hem teorik hem de pratik düzeyde yönlendiren ve birey ile toplum arasındaki kopuklukları onaran bütüncül bir yaklaşım olarak öne çıkmaktadır.

Sonuç

Tamamlayıcı Sosyolojinin toplumsal yapının dinamik, çok katmanlı ve sürekli dönüşen doğasını anlamlandırma çabasında, klasik sosyolojik paradigmalardan ötesine geçmeyi amaçlayan yenilikçi bir kuramsal yaklaşım olduğunu ifade etmek mümkündür. Bu yaklaşım, toplumun bütüncül analizini mümkün kılacak şekilde farklı sosyolojik alt dallar arasında kopukluk yaratan ayrışmaları gidermeyi ve sosyal olguları anlamlı bir bütünlük içinde değerlendirmeyi hedeflemektedir. Toplumsal kırılmalar, kriz anları ve dijitalleşme gibi yapısal dönüşümlerin yaşandığı dönemlerde tamamlayıcılık ilkesi, sosyolojik açıklamaların yetersiz kaldığı alanlara ışık tutarak eksik olanı anlamlı kılan bir perspektif sunmaktadır. Bu bağlamda, Tamamlayıcı Sosyoloji yalnızca mevcut toplumsal sorunların analizine katkı sunmakla kalmamakta ve aynı zamanda birey ve toplum ilişkisini yeniden kurmak, sosyal iş gücünü

yeniden tanımlamak ve normların dönüşümünü açıklamak gibi kuramsal derinliğe sahip hedeflerle sosyolojide yeni bir paradigma inşa etmektedir. Modern ve postmodern ayrımını aşarak farklı toplumsal süreçlerin tamamlayıcı ilişkilerini kavramaya çalışan bu yaklaşım, normatif, kültürel ve teknolojik boyutları da dikkate alan çok boyutlu bir analiz imkânı sunmaktadır. Özellikle Covid-19 pandemisi sürecinde yaşanan toplumsal dönüşümler, Tamamlayıcı Sosyolojinin açıklayıcılığını ve gerekliliğini daha görünür hâle getirmiştir. Pandemiyle birlikte değişen sosyal ilişkiler, dijitalleşme süreci ve bireyin sosyal izolasyon deneyimi, sosyolojik yaklaşımların yeniden değerlendirilmesini zorunlu kılmış ve bu durum Tamamlayıcı Sosyolojiye olan ihtiyacı daha da belirginleştirmiştir.

Tamamlayıcı Sosyoloji, sosyoloji disiplini içerisinde özgün ve yeni bir ekol olarak ilk kez Bülent Kara tarafından kuramsallaştırılmıştır. Kara'nın tamamlayıcılık ilkesine dayanan bu yaklaşımı, sosyolojik alt alanlar arasında parçalı yapıların üstesinden gelmeyi ve çok katmanlı toplumsal gerçeklikleri bir arada değerlendirmeyi mümkün kılan kapsamlı bir analiz çerçevesi ortaya koymaktadır. Kara'nın aile yapısından sosyal iş gücüne, teknolojik dönüşümden ekolojik duyarlılığa kadar uzanan geniş bir yelpazede geliştirdiği Tamamlayıcı Sosyoloji anlayışı, bireyin toplumsal yapı içindeki konumunu yeniden tanımlama ve anlamlandırma potansiyeline sahiptir. Sonuç olarak Tamamlayıcı Sosyoloji, yalnızca bir teori ya da yöntem değildir. Aynı zamanda yeni toplumsal gerçeklikleri anlamak ve yönlendirmek için ihtiyaç duyulan bütüncül bir bakış açısı ve yeni bir sosyolojik paradigma olarak değerlendirilmeyi hak etmektedir.

Tamamlayıcı Sosyoloji ile sosyologlar arasında doğrudan bir kuramsal etkileşim ve epistemolojik bir bağ bulunmaktadır. Bu etkileşim, Bülent Kara'nın geliştirdiği Tamamlayıcı Sosyoloji ekolü çerçevesinde sosyolojik bilgi üretimiyle mesleki pratik arasında kurulan çift yönlü bir bütünlük olarak değerlendirilebilir. Sosyologlar için en temel amaç, toplumu ve bireyi derinlemesine anlamak, çok katmanlı biçimde analiz etmek ve gerekli durumlarda bu analizlerden hareketle toplumun ihtiyaçlarına uygun alternatif ve uygulanabilir çözüm önerileri geliştirmektir. Tamamlayıcı Sosyoloji, bu süreci yalnızca teorik bir çerçevede değil aynı zamanda tarihsel-toplumsal dönüşümler bağlamında da ele almaktadır. Avcı-toplayıcı topluluklardan sanayi toplumuna, oradan da günümüzde karşı karşıya olduğumuz dijital topluma geçiş süreçleri boyunca ortaya çıkan yapısal çözümleri analiz etmeyi ve bu çözümlere yönelik disiplinler arası çözümler üretmeyi mümkün kılmaktadır. Bu bağlamda Tamamlayıcı Sosyoloji, yalnızca toplumsal dönüşümleri açıklamakla kalmaz, aynı zamanda sosyologlara, birey ve toplum düzeyinde sürdürülebilir anlam ilişkileri kurma yönünde teorik ve pratik bir rehberlik sunmaktadır. Dolayısıyla bu ekol, bir sosyolog açısından hem akademik üretimin derinleşmesi hem de toplumsal değişim stratejileri geliştirme kapasitesinin güçlenmesi açısından vazgeçilmez bir kuramsal imkân olarak değerlendirilebilir.

Kaynakça

- Bauman, Z. (2020). *Akışkan Hayat*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Kara, B. (2020). Sosyolojinin Tamamlayıcılık Sorunu ya da Tamamlayıcı Sosyoloji. *Milli Kültür Araştırmalar Dergisi*, 4(1), 22-37
- Kara, B. (2020). Başlarken Yeni Toplumsallaşma ve Serbest Sosyolojik Analiz. *Milli Kültür Araştırmalar Dergisi*, 4(1), 1-21
- Kara, B. (2020). Tamamlayıcı Sosyoloji Nedir? Neyi Amaçlamaktadır?. *Milli Kültür Araştırmalar Dergisi*, 4(2), 1-18
- Kara, B. (2021). Serbest Sosyolojik Tanımlar 3. *Milli Kültür Araştırmalar Dergisi*, 5(1), 1-19
- Kara, B. (2022). Sosyolojinin Tamamlayıcılık Sorunu ya da Tamamlayıcı Sosyoloji. *Milli Kültür Araştırmalar Dergisi*, 6(1), 1-2

Kuhn, T. S. (1970). *The Structure of Scientific Revolutions*. (2.nd). London: University of Chicago Press.

Hansen, S. B. (2023). *Teknoloji Felsefesi*. (Çev. M. Bayrak). İstanbul: Ketebe Yayınları.